

fremstillet negativt. Og dertil kommer, at det alternativ, der stilles op, er usselt. Det udledes ikke af nogen logik, men lyder, som det fremgår på side 155: „Nul vækst er god vækst. Small is beautiful.“ Og dette udbygges med en bemærkning om, at roden til alt det onde ligger i relationen mellem samfundene, ikke i de enkelte samfund. Det er Vestens store forbrug, der er skurken, og alternativet er fordeling, omsorg og medmenneskelighed: „Faktisk er det netop disse egenskaber, der findes i mange af de lande der med sædvanlig misforståelse kaldes udviklingslande“, får vi at vide sidde 164 – og forundres over, hvordan dette udsagn kan forenes med de bestialske regimer og usikre og usle leveforhold, man har oplevet og stadig oplever i mange ulande.

Jeg er langt hen enig med Steen Bergendorff i, at den globale kapitalisme er en katastrofe for den tredje verdens fattige befolkninger, og at Vestens rigdom og Sydens fattigdom hænger sammen. Jeg hilser det velkommen, at der stadig er nogen, der kritisk forsøger at fremstille de strukturer, der gør en mere retfærdig verden umulig. Men jeg står helt af, når fremskridt som demokrati, menneskerettigheder og i det hele taget en menneskeværdig tilværelse forkastes, og når man med henvisning til race, intelligens, varme eller kulde, hudfarve – eller som her – ressourcer fradømmer verdens store fattige befolkninger retten til og muligheden for at få et menneskeværdigt liv eller forsøger at romanisere det liv, den tredje verdens fattige masser lever.

I stedet ville det have været mere i overensstemmelse med hele bogens systemlogik at filosofere over, at der måske skulle et andet globalt system til, hvis verdens fattige også skulle have et menneskeværdigt liv og den middelklasselevestandard, vi andre nyder godt af. Men selvfølgelig – hvis man anser demokrati, sundhed, frihed, god økonomi og menneskerettigheder som ulidelig kapitalistisk undertrykkelse og mennesker som handlingsmæssige, følelsesmæssige og intellektuelle systemrobotter, så er det nok bedre at sende disse mennesker tilbage til middelalderens mørke, hvor alt var småt og folk havde ægte familiære fællesskaber og subsistensøkonomi. Den vesterlandske romantiske drøm om at vende tilbage til barndommen eller paradiset, eller hvor denne ædle vilde tilstand ellers er placeret, har efterhånden mindst 2500 år på bagen, så man skal jo noget længere tilbage, end Steen Bergendorff forestiller sig, for at finde den. Men hvis man kunne komme tilbage dertil, så ville man sikkert til glæde for læseren få tid til at foretage en enkelt korrekturlæsning eller stavekontrol på en bog, før den sendes gennem trykken.

Ole Høiris
Centerleder
Center for Kulturforskning
Århus

E.M. Chilver & Ute Röschanenthaler (eds.): *Cameroon's Tycoon. Max Esser's Expedition and its Consequences*. New York/Oxford: Berghahn Books 2001. 204 sider. ISBN 1-57181-310-1. Pris: £17.

Som tredje bind i en samling tilegnet Cameroun-studier fokuserer denne bog på Max Essers liv og fortjenester, en tysk forretningsmand, som banede vejen for udviklingen af plantager i det sydvestlige Cameroun, og som selv blev rig gennem dette forehavende.

Dette bind præsenterer en oversættelse af udvalgte dele af Essers bog, der beretter om hans rejser og lokale kontakter. Oversættelsen er rigt annoteret af redaktørerne, som viser et fremragende overblik over konteksten og over den regionale og historiske litteratur. Den fuldendes med en kort biografi af Max Esser.

Idet den tager sin begyndelse i 1896, 11 år efter Berlinerkonferencen, kan Essers bog læses både som et vidnesbyrd om det tidlige koloniale projekt, og som en af de første etnografiske beretninger, der beskæftiger sig med det indre Cameroun. Den viser utvetydigt, at kolonisation først og fremmest var et kapitalistisk foretagende. Idet man så et økonomisk potentiale i Camerouns frugtbare jorder, var Essers hovedsigte at udvikle plantager med salgsafgrøder, hovedsagelig kakao og kaffe. Forhindringerne var mangfoldige: På hvilken måde skulle man tage jorden i besiddelse? Hvordan skulle man transportere varerne? Hvordan skulle man handle, og hvad skulle man producere, til hvilken fortjeneste? Hvordan skulle man finde arbejdsstyrken? Hvordan skulle man gennemtvinge den fred, som var nødvendig for at udvikle sunde kommercielle relationer?

Diskussionen af disse problemer afspejler nogle af de allervigtigste temaer i kolonihistorien. Skabelsen af et marked for jord gennem den koloniale beslaglæggelse af land og dens privatisering til fordel for europæiske bosættere tilsidesatte traditionelle jordbesiddelsessystemer og de lokale høvdinges autoritet, selv om der blev taget skridt til at undgå en fuldstændig og hensynsløs udplyndring af lokale bønder. Transporten af varer blev kædet sammen med spørgsmålet om tvangsudskrivning af bærere, som skulle transportere vareladningerne på deres hoveder, og med spørgsmålet om infrastruktur – veje og jernbaner blev anlagt af tvangsarbejdere, som arbejdede med deres hænder under meget barske forhold, som ledte til mange dødsfald.

Esser havde en særlig interesse for handel og giver interessant information om valutakurser eller tuskhandsvarer i de forskellige regioner (europæerne bragte perler, tobak, klæde, krudt, salt og sukker, mens de lokale handelsvarer plejede at være elfenben, slaver, kolanødder, isenkram eller ... hunde). Videnskabsmænd blev hvervet til det koloniale projekt gennem oprettelse af forskningsstationer beregnet på at forbedre koloniens landbrugspotentiale og bekæmpe sygdomme hos planter og mennesker.

Spørgsmålet om arbejdsstyrken var særlig vanskeligt. Slaveri var blevet afskaffet et århundrede forinden, men situationen for arbejderne på plantagerne i nabolandet Sao Tome var beslægtet med tvangsarbejde og tæt på en form for slaveri – noget som Esser fandt oprørende. Men eftersom befolkningerne, der levede langs Camerouns kyst (hvor plantagerne skulle etableres), var mere interesserede i handel end i håndens arbejde (de ansatte deres egne „slaver“ til at dyrke deres marker), var det Essers idé at indgå en aftale med høvdingedømmerne længere mod nord, i befolkede områder, for at kunne importere den arbejdskraft, der var behov for på plantagerne. Men arbejdere anskaffet på denne måde viste sig at være blevet rekrutteret mod deres frie vilje, eftersom de lokale høvdinge enten sendte krigsfanger, kriminelle, eller tvang nogle af deres under-såtter til at melde sig.

Transaktionen med de lokale høvdinge rejste spørgsmålet om at gennemtvinge fredelige tilstande. Det var altafgørende for såvel administrationen som handelsfolkene at skabe stærke forbindelser med områdets sædvanlige høvdinge. Man finder her en serie af klassiske temaer associeret med tidlig kolonisering: udveksling af gaver og handel med skydevåben for at vinde lokale allierede, støtte til lokale allierede ved at tage deres parti i lokale konflikter og dernæst forsøg på at begrænse deres magtbegær for ikke at

opildne regionen, den skånselsløse gengældelse i tilfælde af aggression, rekruttering af lokale soldater, udvikling af indirekte administration, kristendommens udbredelse, etc. Etableringen af en koloniadministration var ikke blot nødvendig for at opretholde den fred, der kunne befordre økonomisk udvikling; det var også et imperativ at forhindre naboerne, briterne og franskmændene, i at annektere dele af den nye koloni. At skabe en ny koloni (og forsvare den mod andre europæiske stormagters appetit) var ikke bare et militært og administrativt forehavende. Det var også, og i meget høj grad, en økonomisk udfordring, eftersom nabolandene (især Nigeria) allerede tiltrak en betydelig del af den camerounske handels- og arbejdsstyrke.

Med hensyn til den etnografiske værdi af Essers bog finder man i den tidens klicheer omkring racer (den fysiske beskrivelse af de mødte folk og associationen foretaget mellem de beskrevne træk og psykologiske karakteristika). Dog finder man i hans beretning en fascination af den lokale befolknings skønhed, deres elegance i påklædning, og deres usædvanlige energi og opvisninger af magt under krigsagtige eller royale festligheder – hvis beskrivelse er et af bogens mest interessante etnografiske aspekter. Man finder også en stor interesse for kønsrelationer, hemmelige selskaber og materiel kultur (esser donerede en stor samling etnografiske objekter til Linden-museet). Selv om Essers beretning er farvet af nogle af tidens fordomme (omkring kannibalisme for eksempel), bekæmper han også indædt nogle af dem, herunder den formodede mangel på personlig hygiejne hos afrikanerne, og han udviser en ægte mental åbenhed og tolerance.

Som det fremgår af ovenstående, giver denne bog en førstehåndsberetning om den tidlige kolonisering af Cameroun. Selv om Essers fortælling mangler den distance, der er nødvendig for at anlægge et bredere analytisk og kritisk perspektiv på det der foregår, opnås dette af redaktøernes begavede og kvalificerede kontekstualiseringer og kommentarer. Bogen vil derfor være værdifuld for alle forskere, der arbejder med koloniseringshistorien, såvel som for dem der arbejder med den vestlige del af Cameroun.

Quentin Gausset

Lektor

Institut for Antropologi

Københavns Universitet

Oversat af Nina Johnsen

Eveli Hau'ofa: *Stillehavsfortællinger*. København: Informations Forlag 2002. 144 sider. ISBN 87-7514-076-4. Pris: 128 kr.

Denne bog er oversat fra den engelske originaludgave *Tales of the Tikongs*, som udkom på University of Hawaii Press i 1983. Den handler om livet på øen Tiko, som ligger et eller andet sted i Stillehavet. Kartografer undlader oftest at angive øens placering, idet de ikke gider lede efter en prik, der er lille nok til at angive det korrekte sted, og som samtidig er stor nok til at kunne ses uden brug af mikroskop. Her lever tikongerne. Ikke i al ubemærkethed. De nyder stor bevågenhed fra verdenssamfundet og er i det store hele udsat for alverdens påvirkninger, især fra udviklingsarbejdere og missionærer. Bogen behandler dette møde i 12 kapitler, og de tragisk-komiske konsekvenser, det har for lokalbefolkningen.